

SEÇİM ÖNCESİ YAYIMLANAN ELEKTRİK ENERJİSİ İLE İLGİLİ BELGELERİN İRDELENMESİ

Elektrik Mühendisleri Odası 48. Dönem Enerji Daimi Komisyonu Raporu

2022 yılı Kasım ayı sonrası elektrik enerjisi ile ilgili 3 önemli belge kamuoyuna açıklandı.

Önce Kasım 2022 sonunda “Cumhuriyetin İkinci Yüzyılında CHP Enerji Politikaları” isimli rapor yayımlandı. Onu takiben Aralık ayı son günlerinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı “Türkiye Ulusal Enerji Planı” isimli önümüzdeki yıllarda uygulayacağı enerji planını duyurdu. Son olarak Ocak 2023 içerisinde medyada Altılı Masa olarak adlandırılan 6 muhalif siyasi partinin “Ortak Politikalar Mutabakat Metni” basına açıklandı. Bu metin içerisinde altılı ittifakın iktidara gelmeleri halinde uygulayacakları enerji politikası oldukça ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

Türkiye'nin enerji geleceği açısından çok önemli olan bu belgelerin elektrik enerjisi çerçevesinde genel değerlendirmesinin yapılması yerinde olacaktır. Ancak Türkiye'de plan, program ve strateji belgelerinin yayımlanıp sonra uygulamada rafa kaldırıldığı ve unutulduğunu da göz önüne alarak bu raporlarda yazılanların eski deyimle ihtiyat kaydıyla ele alınması gerektiğini de belirtmeliyiz.

Bu 3 belge önümüzdeki dönemlerde Türkiye'yi yönetme ihtimali olan tüm siyasi kuruluşların enerjiye bakışlarını ve bugünkü görüşlerini yansıtmaları bakımından önemlidir.

Bu nedenle elektrik enerjisi politikasının ana kriterleri açısından 3 belgenin de neler içermekte olduğunu genel başlıklar altında irdelemenin, geleceğe yönelik öneriler, benzerlikler ve farklılıklar açısından açıklayıcı olacağı düşünülmüştür.

1-Elektrik Enerjisi Politikaları

Bilindiği gibi elektrik enerjisi temini günümüzde artık vazgeçilemez ve çağdaş bir yaşam sürdürülebilmesi için zorunlu olan bir insan hakkı olarak nitelendirilmektedir. Bu nedenle elektrik enerjisi temini için hayata geçirilecek tüm yol ve yöntemler insana elektriğin kesintisiz, kaliteli ve ekonomik durumuna uygun olarak ulaştırılmasını sağlayacak şekilde olmalıdır. Bu nedenle uygulanacak yol ve yöntemleri tarif eden ana politikalar bu hakkın kullanılmasındaki temeli belirler.

Elektrik enerjisi politikası üç raporda yayınlanış sırasına göre aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

“Cumhuriyetin İkinci Yüzyılında CHP Enerji Politikaları” Raporu: CHP “Enerjiye erişim temel bir insan hakkıdır!” (sy:26) ilkesini benimsediğini açıklamakta ve bu ilkeyi “Enerji

Yoksulluğunu Gözeten ve Halkın Enerjiye Rahat Ulaşımını Sağlayacak Kamu Politikaları” (Sy:21) kullanarak sağlayacağını belirtmektedir. Bu ilkeyi yaşama geçirmek için gereken kurumsallaşmayı “*Enerji sektörünün kurumsallığının hem kamu hem de özel sektör tarafında geliştirilmesi gerekmektedir”* ve “*özel sektör ve kamunun beraber karma bir yapı ile ve kamu planlaması”* eşgüdümü ile yapacağını ifade etmektedir (Sy:25). Yani CHP iktidara gelirse elektrik enerjisi temin hizmetini kamu ve özel sektör ile birlikte ve kamu tarafından hazırlanacak bir plan çerçevesinde yerine getirmeyi hedeflemekte olduğunu belirtmektedir.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı “Türkiye Ulusal Enerji Planı”: AKP ve Cumhurbaşkanlığı sisteminin devam etmesi durumunda 2035 yılına dek uygulanacak plan olarak lanse edilen bu raporun giriş bölümünde “*Türkiye Ulusal Enerji Planı’nın 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ve 4646 Doğalgaz Piyasası Kanunu çerçevesinde 2053 yılı net sıfır emisyon hedefi esas alınarak hazırlandığı”* belirtilmektedir (Sy:9). Yani halen uygulanmakta olan elektrik temin hizmetinin özel sektör tarafından ve devlet tarafından yönlendirilmesinin teşvik ve destekler vasıtası ile yapıldığı politikanın aynen devam edeceği anlaşılmaktadır. Ulusal Enerji Planı’nda 2053 yılı net sıfır hedefine ulaşılması için öngörülen uygulamaların neler olacağı açıklanmaktadır. Elektrik enerjisinin vazgeçilmez bir insan hakkı olduğu yönünde bir ifade olmadığı gibi hizmetin piyasa vasıtası ile yerine getirileceği vurgulanmaktadır. Planın Politika Tercihleri (Sy:13) isimli bölümünde uygulanacak politikalar değil, uygulanmakta olan politika çerçevesinde ikincil bazda elde edilmesi öngörülen sonuçlar açıklanmaktadır. Yani 2035 yılına kadar mevcut politika ile hangi alanlarda ne gibi uygulamalar yapılacağını planlamasını içermektedir.

Altı Muhalefet Partisinin Ortak Politikalar Mutabakat Metni: Toplum tarafından altılı masa olarak tabir edilen ve Millet İttifakı olarak seçimlerde yer alacağı belirtilen CHP, Demokrat Parti, DEVA, Gelecek Partisi, İyi Parti ve Saadet Partisi’nin iktidara gelmeleri halinde uygulayacakları politikayı açıkladıkları “Ortak Politikalar Metni”nin enerji bölümünde, elektrik enerjisi politikası ile ilgili mevcut politikanın değiştirilmesi açısından bir bölüm bulunmamaktadır. Ancak metinde aşağıdaki paragraflar (Sy:128) yer almaktadır;

-Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın (ETKB) görev ve sorumluluklarını gözden geçirecek, Enerji Piyasası Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun (EPDK) yetki alanına müdahalesine son vereceğiz.

-Elektrik Piyasası, Doğalgaz Piyasası, Petrol Piyasası gibi temel kanunlardaki, rekabete aykırı imtiyazlı hususları yeniden değerlendireceğiz.

-Enerji yönetiminde şeffaflık ve hesap verilebilirliği artırmak için, ETKB’nin tüm mevzuat değişikliği ve ihale sonuçları ile EPDK’nın tüm Kurul Kararlarını bir hafta içerisinde gerekçeleriyle birlikte yayımlayacağız.

-Enerji alanında özel sektör ve kamu arasında farklı iş ve işbirliği modellerinden etkili biçimde yararlanacağız.

-Elektrik üretim ve dağıtım şirketleriyle yapılan sözleşmeleri inceleyecek bir komisyon oluşturacak, sözleşmelere aykırı davranan, sözleşmelerdeki yatırım, hizmet kalitesi ve benzeri hususlardaki taahhütlerini yerine getirmeyen şirketler hakkında sözleşme feshi dahil hukuk çerçevesinde gerekli tüm adımları atacağız.

Bu yazılanlar Millet İttifakı’nın iktidara gelmesi durumunda mevcut yönetim tarafından uygulanan elektrik enerjisi temini politikalarının aynen korunacağını ve piyasa ekonomisi uygulamasının devam edeceğini ancak bir takım uygulama iyileştirmeleri ve uygulanmayan hukuki gereklerin yerine getirilmesi yönünde çalışmalar yapılacağını göstermektedir.

Buradan anlaşılacağı üzere önümüzdeki seçimlerde mevcut iktidarın devam etmesi veya değişmesi durumunda uygulanacak elektrik politikasında esaslı bir değişiklik olmayacaktır. Mevcut iktidar da, muhalefet de elektrik enerjisini bir piyasa metası olarak kabul etmekte, elektrik hizmetinin özel sektör eliyle yapılmasını desteklemekte ve bu sektörde kamusal bir yönetimi benimsemediklerini açıklamaktadırlar. CHP raporunda

bir kamu planlaması ve yönlendirmesinden bahsedilmekle beraber Millet İttifakı programında böyle bir husus yoktur.

Sonuç olarak her üç raporda da elektrik temin hizmetinin bir piyasa vasıtası ile özel sektör tarafından yerine getirileceği yöntemin benimsendiği görülmektedir.

2-Kaynak Kullanım ve Geliştirme Politikaları

Elektrik enerjisi bir kaynaktan üretilmesi gereken bir enerji türü olduğundan üretim için kullanılacak kaynaklar ve bu kaynakların kullanılmasının toplumsal etkileri çok önemlidir. Elektrik enerjisi üretimi için kullanılan yerli kaynakların tamamı doğal kaynaklardır ve tüm toplumun (daha geniş anlamda tüm insanlığın) ortak malıdır. Bu nedenle bu kaynakların kullanımında genel toplum yararı öncelikli olmak zorundadır. Yani toplum elektrik üretimi için kullanılan kaynağını kaybederken elde edilen elektrik enerjisinden de en az aynı oranda yarar sağlamalıdır. Doğal kaynak elektrik üretimi gibi yararlı bir nedenle kullanılırken çevreye ve insan yaşamına zarar vermemeli ve su gibi kaynakların kullanılmasında da yaşam için zorunlu olan içme, kullanma ve tarım gereksinimleri öncelikli olmalıdır. Fosil yakıtların neden olduğu iklim değişikliği olumsuzluklarını da önceleyerek kararlar alınmalıdır. Bu nedenlerle 3 rapordaki kaynakların kullanımı, yenilenebilir, fosil yakıtlar ve nükleer başlıkları altında incelenerek kaynak kullanımı konusunda raporlardaki görüşlerin ortaya konulmasına çalışılacaktır.

“Cumhuriyetin İkinci Yüzyılında CHP Enerji Politikaları” Raporu

Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretimi: Bu raporda kaynak kullanımına ilişkin ayrı bir bölüm bulunmamasıyla birlikte raporun içerisine yoğun olarak serpiştirilmiş cümle ve ifadelerden yenilenebilir kaynakların elektrik enerjisi elde etmede en öncelikli kaynak olarak kabul edildiği ve yenilenebilir kaynakların tamamına, güneş ve rüzgâr santralleri yatırımlarına öncelik verileceği net olarak anlaşılmaktadır. Elektrik enerjisinde üretimi yenilenebilir kaynaklara dayalı olarak sağlamanın hedef alındığı aşağıdaki paragrafla belirtilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi, “enerji dönüşümü” ile fosil yakıt ağırlıklı bir sistemden, esnek ve dağıtık mekanizmaların yoğun kullanıldığı yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı sürdürülebilir bir sistemi hedeflemektedir:

Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminde benzeri görülmemiş bir şekilde hızlanmasını sağlayacağız.

Güneş, rüzgâr ve diğer düşük karbonlu teknolojilere yeni yatırımlar yapılırken, eş zamanlı olarak iletim şebekelerinin gelişimine ve sistemdeki rolüne daha fazla odaklanacağız. (Sy:17)

Özellikle güneş enerjisine önem verildiği ve önümüzdeki kısa dönemde 35.000 MW (Sy:54) güneş enerjisi santrali yatırımı yapılacağı, çatısında güneş paneli olmayan mesken kalmayacağı (Sy:55), hidroelektrik santrallerin sahalarına güneş enerjisi santralleri ekleneceği (Sy: 37) ve en nihayet kapanacak kömür santralleri yatırımcılarına güneş enerjisi santrali kurma lisansları verileceği (Sy:55) vurgulanmıştır.

Rüzgâr santrallerinin yatırımlarının arttırılacağı ve önümüzdeki dönemde 18.000 MW (Sy:54) yeni rüzgâr santrali yapılacağı, ayrıca yeni rüzgâr teknolojilerine özel önem verilerek Türkiye rüzgâr enerjisi potansiyelinin arttırılacağı hususları raporda yer almaktadır. (Sy:55)

Raporda Jeotermal enerji ve biyokütle enerjisi projelerinin çok önemli görüldüğü ve 2030 yılına kadar 2000 MW Jeotermal, 1000 MW biyokütle santralının yapılacağı ifade edilmektedir. (Sy:54-55)

Raporun tümünde yeşil dönüşüm, enerji dönüşümü ve benzeri tabirlerle yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesine büyük önem verileceği görülmektedir.

Fosil Yakıt Kaynaklı Elektrik Üretimi: 2022 yılında Türkiye’de elektrik üretiminin yaklaşık yüzde 60’ı fosil yakıtlardan üretilmiştir. Bu üretimin yüzde 22’si doğalgaz, yüzde 21’i ithal kömür, yüzde 14’ü yerli linyit kalan yüzde 3 de sıvı yakıtlar ve diğer termik katı yakıtlardan (çöp vs) oluşmaktadır.

Raporda Paris Anlaşması gereklerine uyulacağı ve 2050 yılı net sıfır karbon emisyonu hedefine bağlı olunacağı birçok kez vurgulanmıştır. Bu amaçla yapılacak işlem olarak 2030 yılına kadar mevcut ithal ve yerli kömürden üretilen elektrik miktarının yüzde 30 oranında azaltılacağına hedef alındığı (Sy:55) ve yeni kömür santrali yapılmayacağı (SY:54) raporda yer almaktadır. Ayrıca mevcut kömür santrallerinde iyileştirmeler yapılacağı ve ekonomik ömrünü tamamlayan kömür santrallerinin bir plan dahilinde kademeli olarak kapatılacağı belirtilmiştir. (Sy: 38) Ayrıca sayfa 62’de fosil yakıtlardan elektrik üretimini sıfırlayabilmek için kömürden elektrik üretiminin kademeli olarak azaltılacağı ifade edilmektedir.

Tüm bu ifadelerden CHP’nin kömürden elektrik üretimine Paris İklim Anlaşması çerçevesinde yön verme çabası içerisinde olacağı ve kömür yerine özellikle güneş enerjisinin ikame edilmesini düşündüğü söylenebilir.

Raporda kömürden elektrik üretimi ile ilgili bu hususlar yer alırken doğalgazdan üretilen elektrik ile ilgili belirgin bir öneri yer almamaktadır. 42. sayfada “Doğalgaz, yeşil dönüşüm politikamızda ‘geçiş yakıtı’ olarak yer alacaktır” ifadesi dışında tüm rapor içerisinde 2022 yılında elektrik üretiminde en büyük payı alan bu ithal fosil yakıt ile ilgili olarak hiçbir ifade bulunmamaktadır. Mevcut doğalgazdan elektrik üretimi politikasının devam edip etmeyeceği konusu açık değildir.

Elektrik üretiminde kullanılan diğer fosil yakıtlardan (petrol, asfaltit vs.) da raporda bahsedilmemektedir.

İthal kömür konusu da ayrı olarak raporda yer almamaktadır. Giderek azaltılacağı kaydedilen kömürden elektrik üretiminde devre dışı bırakılacak santrallerde öncelik sıralaması yapılmamıştır.

Nükleer Enerji Kaynaklı Elektrik Üretimi: Türkiye’de halen 4800 MW gücünde dört reaktörden oluşan Akkuyu Nükleer Güç Santrali (NGS) inşa halindedir. Mevcut iktidarın iki nükleer santral daha yapılması için çeşitli girişimler içerisinde olduğu çeşitli zamanlarda yetkililer tarafından açıklanmıştır. Yapılması ve işletilmesi büyük riskler taşıyan ve yakıt açısından tamamen dışa bağımlı ve pahalı elektrik üretecek olan nükleer santrallerin ülkemizde yapılması konusu toplumda uzun süredir tartışılmakta ve büyük kitleler tarafından yapılmasına karşı çıkmaktadır. Bu nedenle ilerdeki yıllarda ülkemizi yönetmeye talip olanların nükleer enerjiden elektrik üretilmesi yönündeki planları önemli olmaktadır.

CHP Enerji Politikaları Raporu’nda nükleer santraller konusunda birkaç kez söz edilmektedir.

Raporun yönetici özeti bölümünde (sy:16) aşağıdaki paragraflar yer almaktadır.

Nükleer konusunda ülke olarak gerekli teknik bilgi, tecrübe ve donanımına sahip olduktan sonra güvenlik şartları sağlanmış, ülkemizin mühendis ve teknik ekiplerinin kontrolünde ve ülke olarak bizim sahip olacağımız nükleer santrallerde alternatif enerji kaynağı olabilir.

Dünyada Paris İklim Hedeflerinin enerji arz güvenliğini sıkıntıya girilmeden sağlanabilmesi için son bir yıl içinde küçük kapasiteli nükleer santrallere bir eğilim olduğu da bilinmektedir. İktidara geldiğimizde; yapımına başlanan Akkuyu Nükleer Santrali Projesi için Milli Enerji Kurulu (MEK) bünyesinde konuyla ilgili tüm paydaşların katılımıyla projedeki belirsizlikler irdelenecek.

Bu iki paragraf dışında nükleer enerji ile ilgili aşağıdaki hususlar ifade edilmektedir. (Sy:82)

Akkuyu Nükleer Santral Projesi hakkında mevcut durumun analizi, sözleşme detayları irdelenecektir. Projedeki güvenlik tedbirleri, atık sorunu, dışa bağımlılık, elektrik alım fiyat anlaşması ile çevre ve insan sağlığı başlıca olmak üzere tüm sorun ve belirsizlikler; STK’lar, meslek odaları, üniversiteler, akademisyenler, enerji sektörü kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör temsilcileri, tüketici temsilcileri ve ilgili paydaşların katılımıyla kapsamlı bir şekilde irdelenecektir. Sinop ve Trakya’ya yapılacağı açıklanan nükleer santral projeleri ise tamamen iptal edilecektir.

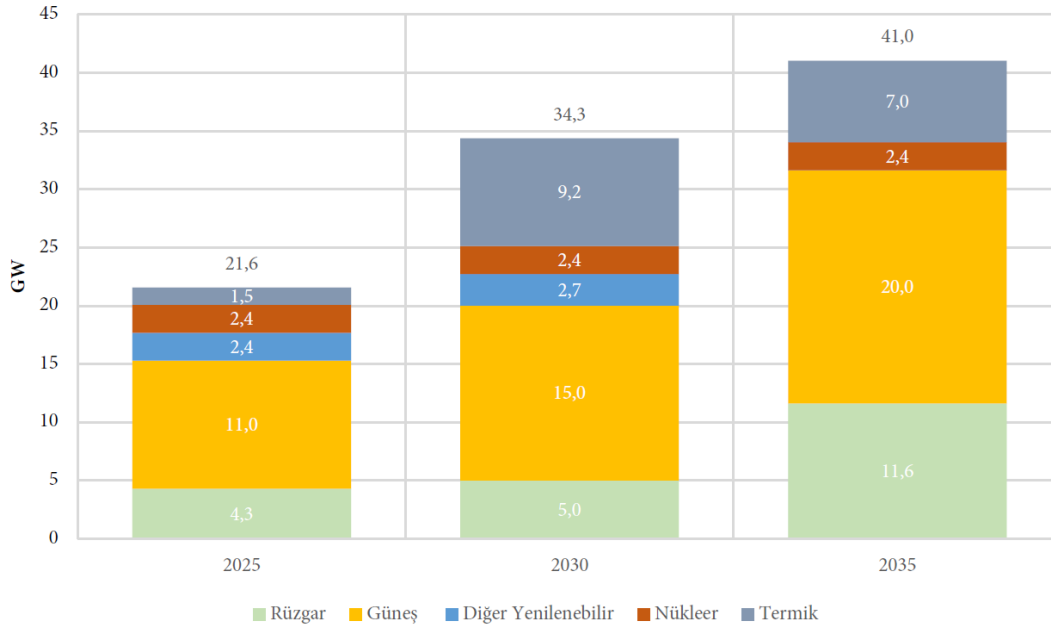
Görüldüğü üzere nükleer santraller ile ilgili olarak Akkuyu NGS'nin denetimli olarak yapımına devam edileceği, Sinop ve Trakya'da kurulması düşünülen NGS projelerinin iptal edileceği, ancak nükleer santrallerin alternatif enerji kaynağı olabileceği ve arz güvenliği için özellikle küçük kapasiteli nükleer santrallerin düşünülebileceği raporda yer almaktadır.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı "Türkiye Ulusal Enerji Planı

Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretimi: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın Türkiye Ulusal Enerji Planı 2053 yılı net sıfır emisyon hedefi dikkate alınarak hazırlanmış olması nedeni ile yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimi ile ilgili hedef ve öneriler raporun tamamında ana tema olarak görünmektedir.

Yönetici özetinde; 2035 yılında Elektrik kurulu gücünün 189,7 GW'a ulaşacağı ve bunun 52,9 GW'ının güneş enerjisinden ve 29,6 GW'ının rüzgâr enerjisinden oluşacağı öngörülmekte ve böylece 2020 yılında Türkiye elektrik kurulu gücünde yüzde 52 olan yenilenebilir kaynak payının 2035 yılında yüzde 64,7 oranına yükseltileceği açıklanmaktadır.

Bu artışın yeni eklenecek kapasitenin yüzde 74,3'ünün yenilenebilir kaynaklar olması ile sağlanacağı belirtilmektedir. (Sy:23) Özet olarak Bakanlık 2035 yılı için kurulu güç gelişmesini aşağıdaki grafikte belirtildiği gibi öngörmektedir.

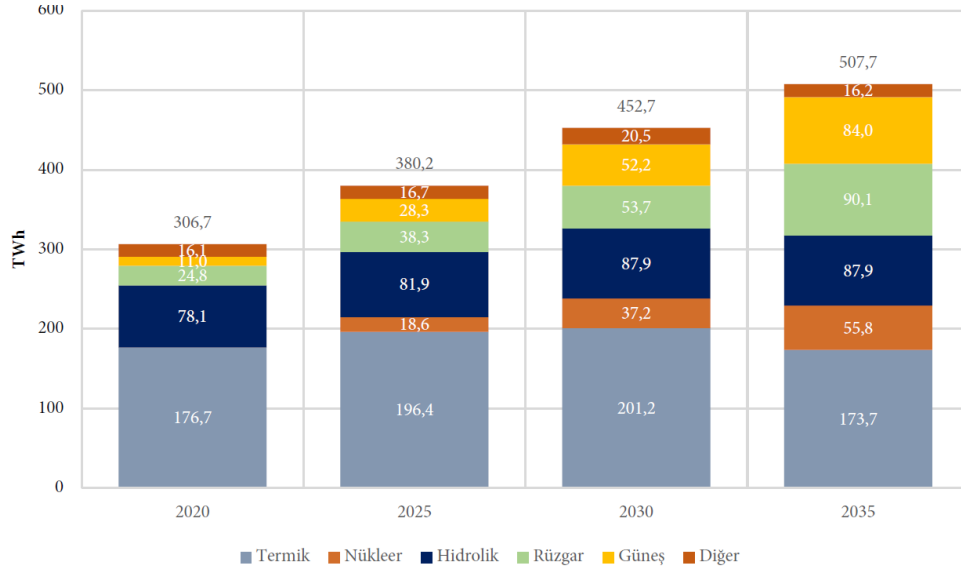

Şekil 11. Beşer Yıllık Dönemlerde Devreye Alınan Yeni Kapasite

Şekil:1 ETKB Türkiye Ulusal Enerji Planında Görülen Kapasite Artışı

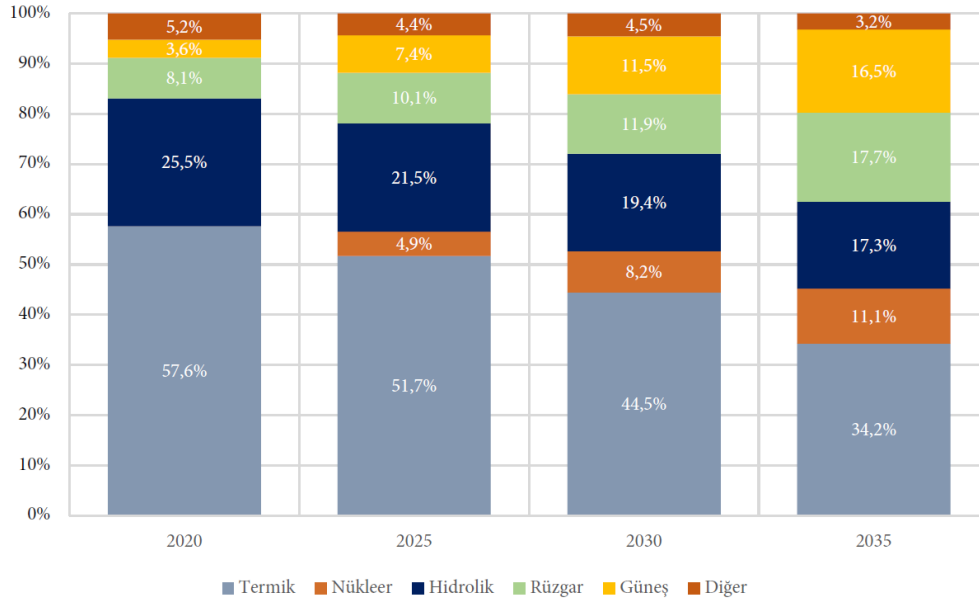
Elektrik üretimi içerisinde yenilenebilir kaynakların payı 2035 yılına dek incelenmiş ve 2020'de yüzde 42 olan yenilenebilir kaynakların payının 2035'te yüzde 54,8'e yükseltilmesi planlanmıştır. Bu oran içerisindeki güneş ve rüzgârdan elde edilecek elektriğin payının yüzde 34,3'e çıkacağı yani 2020 yılına kıyasla yaklaşık 2 kat artacağı öngörülmektedir.

Bu raporda elektrik üretiminin 2035 yılında geleceği öngörülen seviyesi ve kaynak bazında gelişimi aşağıdaki grafiklerde verildiği gibidir.

Şekil 12. Kaynaklar Bazında Elektrik Üretimi

Şekil:2 ETKB Türkiye Ulusal Enerji Planında Elektrik Üretim Artışı

Şekil 13. Kaynaklar Bazında Elektrik Üretiminin Dağılımı

Şekil:3 ETKB Türkiye Ulusal Enerji Planında Görülen Kaynaklar Bazında Elektrik Üretimi Dağılımı

Raporda ayrıntıları verilen 2035 yılına kadar elektrik sektör gelişimi yanında 2035 yılı ile 2053 yılları arası gelişim için kısa öngörüler sıralanmıştır. Bunların içerisinde en önemli öngörü 2035 yılından sonra net sıfır hedefine ulaşabilmek için birincil enerji tüketiminde elektriğin payının artması gerektiği ve bu nedenle de yıllık elektrik artış hızının yüzde 5,2'ye yükseleceği ve 2053 yılında yenilenebilir kaynakların payının yüzde 69,1'e yükseleceği bunun içerisinde güneş ve rüzgârın payının yüzde 61,4 olacağı, tüm yenilenebilir kaynaklar içerisinde hidroelektrik kaynakların düşerek yüzde 10'un altına gerileyeceği belirtilmektedir. (Sy:30)

Bu grafiklerden ve raporda yer alan ifadelerden anlaşıldığı üzere ETKB modeli her ne kadar 2053 net sıfır emisyon temalı olarak hazırlanmış ise de 2035 yılına kadar öngördükleri gelişmeleri kurulu güç ve elektrik üretimini tüm kaynaklar için belli artışlar ve yeni kapasite

eklemeleri ile karşılamayı daha uygun bulmuş ve 2035 sonrasını da tahminler seviyesinde bırakmayı seçmiştir.

Fosil Yakıt Kaynaklı Elektrik Üretimi: Raporda her ne kadar 2053 net sıfır emisyon hedefi esas alınmıştır denmekte ise de 2035 yılı dikkate alındığında doğalgaz ve kömür santralleri açısından bir kapasite azaltması düşünülmemiştir. Raporda yer alan aşağıdaki paragraflar bu hususu açıkça ifade etmektedir.

•2020 yılında üretime %23,1 oranında katkı sağlayan doğal gaz santrallerinin payı uzun dönem değeri gerilemektedir. Doğal gaz santralleri, diğer kaynaklardan gerçekleşen elektrik üretimindeki olası değişkenlikleri dengelediği için dönemsel olarak daha yüksek ya da düşük katkı sağlayabilir.

•2020 yılında üretimde %34,5 paya sahip olan kömür santrallerinden sağlanan elektrik üretimi 2053 yılına kadar azalarak devam etmektedir. Ancak bu durum, sistemdeki kömür santrallerinin ömürleri dolmadan devreden çıkacağı anlamını taşımamaktadır. Sistemdeki tüm santraller, teknik ömürleri doluncaya kadar elektrik üretimine katkıları azalsa da devrede kalmakta ve sisteme rezerv kapasite ile esneklik katkısı sunmaktadır. Kömür santrallerinden elektrik üretiminde, elektrik ve ısı üretim sektörü için geçerli olacak karbon fiyatları belirleyici rol oynayacaktır.

Şekil 1’de görüleceği üzere 2035 yılına kadar yeni devreye alınacak termik kapasite yani kömür ve doğalgaz santralleri 17.500 MW olmaktadır. Yukarıdaki paragraflarda görüleceği üzere bu değerlerin artma olasılığı da bulunmaktadır. Şekil 2’de ise kömür ve doğalgazdan elektrik üretiminin 2030 yılına kadar artacağı ancak 2035 yılında 2020 yılı değerleri seviyesine düşebileceği görülmektedir. Bu arada kömür santrallerinin devreden çıkarılmasının ancak teknik ömürlerini tamamlanması ile düşünülebileceği ve karbon tutma gibi teknolojilerin fiyatlarının uygun olması halinde fosil yakıtlardan elektrik üretimine devam edileceği de raporda özellikle belirtilmiştir.

Rapor sonuçları açıkça fosil yakıttan elektrik üretimine devam edileceğini göstermektedir.

Nükleer Enerji Kaynaklı Elektrik Üretimi: ETKB Ulusal Enerji Planında Türkiye’de nükleer enerjiden elektrik üretimine ileriki dönemlerde ihtiyacın artacağı ve bu nedenle de yeni nükleer santraller yapılması gerektiğini öne sürmektedir.

Raporun 15. sayfasında 2035 yılına kadar sistemdeki toplam nükleer enerji santral kuruluşunun 7.200 MW’a ulaşacağı belirtilmektedir. Şekil 2 ve 3’de görüleceği üzere 2035 yılında nükleer santrallerden elektrik üretiminin 55,8 Twh olacağı ve bu miktarın o yılki elektrik üretiminin yüzde 11.1’i oranında olacağı öngörülmektedir. Yani Akkuyu NGS’nin toplam dört ünitesine ek olarak 2035 yılına kadar yeni 2.400 MW gücünde nükleer santral kurulması Planda hedeflenmektedir. Görüldüğü üzere AKP hükümetinin nükleer santral inadı sürmektedir.

Altı Muhalefet Partisinin Ortak Politikalar Mutabakat Metni

Yenilenebilir Enerji Kaynaklı Elektrik Üretimi: Mutabakat Metni Enerji Bölümü, bir planlama veya program şeklinde değil yapılacakların sıralandığı bir liste şeklinde hazırlanmıştır.

Metinde yenilenebilir kaynaklardan elektrik elde edilmesi konusuna doğrudan veya dolaylı dokunan dört paragraf vardır.

İlk paragrafta YEKDEM’in (Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması) yeniden tasarlanacağı belirtilmektedir. İkinci paragrafta ise yenilenebilir enerji teşviklerinin yeşil enerji dönüşümü dikkate alınarak düzenleneceği kaydedilmiştir. Bu iki paragraftan yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin destekleneceği anlaşılmaktadır.

Ayrıca metinde rüzgâr enerjisinin her türünün yatırımının ve endüstriyel atıklar ile biyogazdan elektrik üretimi yapacak olan özel sektör, belediye ve ilgili kurumların destekleneceği yer almaktadır.

Bunun yanında elektrik maliyetinin düşürülmesi amacı ile düşük faizli çatı üstü/cephes GES kredi paketleri hazırlanacağı ifadesi metinde yer almaktadır.

Metinde yenilenebilir enerji kaynakları ile ilgili başka bir öneri veya vaat bulunmamaktadır.

Daha önce belirtildiği gibi bir faaliyet listesi şeklinde hazırlanmış olan mutabakat metninde yenilenebilir enerji kaynakları ile ilgili olarak somut hedefler ve politikalar yer almamaktadır.

Fosil Yakıt Kaynaklı Elektrik Üretimi: Mutabakat metninde;

-Mevcut kömür santrallerinin baca gazı arıtma tesislerinin çalıştırılmasının takip edileceği,

-Gazlaştırma teknolojisinin desteklenerek yerli kömür ve linyitlerin ekonomiye kazandırılacağı ve bunun yanında doğalgaz ile ilgili olarak depolama kapasitelerinin arttırılacağı ve yeni doğalgaz ticareti yapılaşmalarına gidileceği hususları yer almaktadır.

Bu hususlar dışında fosil yakıtlardan elektrik üretilmesi ile ilgili başka bir ifade metinde yoktur.

Buradan anlaşılan, yukarıdaki hususlar dışında mutabakat metninin var olan uygulamaların devam edeceğini öngörmekte olduğudur.

Nükleer Enerji Kaynaklı Elektrik Üretimi: Mutabakat metninde nükleer enerjiden elektrik üretilmesine ve nükleer enerjiye ilişkin somut maddeler vardır. Sonradan Millet İttifakı adını alan 6 muhalefet partisi iktidar oldukları takdirde nükleer santral yapımına küçük modüler reaktörler kurarak devam edeceklerini açıklamışlardır.

Mutabakat metninin 130. sayfasında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır.

Nükleer enerjide yerli teknolojilerin geliştirilmesinin önünü açacak insan kaynağının yetiştirilmesi için, yeni nesil nükleer teknolojilere dayalı Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi kurarak 'Türkiye Nükleer Ekosistemi' geliştireceğiz.

• *Nükleer Enerji Düzenleme Kurumunu daha bilimsel ve aktif çalışan bir kurum haline getireceğiz.*

• *Akkuyu Nükleer Santral Projesi'nin mevcut durumunu ve sözleşme detaylarını, anlaşma dışında verilmiş olan hakları veya üstlenilen yükümlülükleri gözden geçireceğiz.*

• *Daha güvenli ve daha hızlı inşa edilebilir yeni nesil 'Küçük Modüler Reaktörler' kuracağız.*

Bu ifadelerden anlaşılacağı üzere 6 muhalefet partisi iktidara gelmeleri halinde nükleer enerjiden elektrik elde edilmesi konusunda mevcut politikaya devam edeceklerdir.

3-Elektrik Enerjisi Kurumsal Yapılandırmalar

Türkiye 2022 yılı elektrik üretiminin yaklaşık yüzde 85.8'i özel sektör geri kalanı ise kamu sektörü tarafından gerçekleştirilmiştir. Dağıtım tamamen özel sektör eli ile yapılmaktadır. Elektrik iletimi ise kamu kuruluşu olan TEİAŞ tarafından yapılmaktadır. Devletin elektrikle ilgili işlemleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, elektrik piyasasını ise EPDK isimli kuruluş denetlemekte ve yönlendirmektedir. Elektrik ticareti EPIAŞ isimli, içerisinde devlet kuruluşlarının da yer aldığı bir nevi Borsa'da gerçekleştirilmektedir. Yurttaşların satın aldıkları elektrikin fiyatının belirlenmesinde tüm bu kuruluşlar rol almaktadır. Dolayısı ile bu yapılanma ile ilgili olarak programlarda ne gibi hususların yer aldığı önemli olmaktadır.

“Cumhuriyetin İkinci Yüzyılında CHP Enerji Politikaları” Raporu: CHP Enerji Politikaları raporunda, uygulayacağı programda enerji sektörünün sorunlarını çözmek için kurguladığı yapılanmayı aşağıdaki şekilde açıklamıştır. (sy:24)

Mevcut durumda enerji sektörünün kronikleşen sorunlarını çözmek amacıyla parlamenter sisteme dönüncüye kadar Cumhurbaşkanlığına bağlı “MİLLİ ENERJİ KURULU” oluşturulacaktır. Enerji sektöründe yaşadığımız sorunların ve darboğazların aşılabilmesi için yeni kurumlara ihtiyacımız bulunmaktadır. Oluşturulacak bu yeni kurumlar

Milli Enerji Kurulu uhdesinde yapılandırılacak, parlamenter sisteme döndükten sonra bu kurum Başbakanlığa ve/veya ilgili Bakanlığa bağlı çalışacaktır

1. Yatırım Destek Ofisi
2. Sosyal Enerji Fonu
3. İklim Bankası
4. Enerji Verimliliği ve Dönüşümü Enstitüsü
5. Karbon Rezerv Merkezi
6. Güneş ve Rüzgâr Teknoloji Merkezi

Bu yapılanmayı ise kamusal bir bakış ile ve yönetim ile yapmayı planlamaktadır. (Sy:25)

Dolayısıyla, Türkiye'nin uzun vadeli hedeflerine ulaşacağı, enerji üretimi, dağıtım ve iletimindeki teknolojik ve dijital dönüşümü sağlayacak yönlendirici, liderlik yapan ve kurumlar arası koordinasyonu sağlayacak bir **KAMU AKLINA ve VİZYONUNA**, bu kapsamda bir **ENERJİ YÖNETİŞİMİNE** ihtiyaç bulunmaktadır.

Raporun ilerleyen bölümlerinde 6 başlıkta toplanan kurumlaşma ile enerji sektöründe yapmayı planladıkları değişim ve girişimler yer almaktadır. Buradaki önemli bazı yapısal konular şu şekildedir:

- Enerjide uzun dönemli enerji planının, kurulacak Stratejik Planlama Teşkilatı ile beraber yapılacağı,
 - EÜAŞ ve TEİAŞ'ın kamu kuruluşları olarak daha etkin kılınacağı,
 - Yeşil dönüşümün ve 2050 net sıfır karbon ilkelerine uygun davranılacak yasal düzenlemeler yapılacağı,
- gibi birçok husus, ilke ve proje olarak açıklanmaktadır.

Raporun genelinde hâkim olan elektrik sektöründe ortaya çıkmış olan sorunların çözümüne yönelik somut öneriler kurumsal yapı için öngörülerde de yer almaktadır.

Rapor içeriğinde kurumsal yapılaşmanın kamu özel sektör işbirliğinde ve piyasa yapısı içerisinde elektrik sektörünün daha şeffaf bir şekilde yürütülmesinin öngörüldüğü ve bu yönde önerilerin geliştirildiği görülmektedir.

T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı "Türkiye Ulusal Enerji Planı": Bu planda kurumsal yapılandırmaya ilişkin herhangi bir husustan bahsedilmemektedir. Uygulanmaya yeni başlanmış olan Türkiye Enerji Modeli isimli bir program çerçevesinde kararlaştırılan varsayımların modelde vereceği sonuçlara göre Türkiye'nin enerji geleceğine ilişkin önerilerin ve planların hazırlandığı ve yönlendirmelerin yapıldığı anlaşılmaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nda yapılan bu çalışmaların Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı öngörülerini ve varsayımlarını çerçevesinde yürütüldüğü raporda belirtilmiştir. Bu rapordan anlaşıldığı kadarı ile AKP iktidarının elektrik enerjisi kurumsal yapısında bir değişiklik öngörüsü yoktur.

Altı Muhalefet Partisinin Ortak Politikalar Mutabakat Metni: Mutabakat metninde kurumsal yapı ile ilgili yapılacaklar aşağıdaki paragraflarda yer almaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın (ETKB) görev ve sorumluluklarını gözden geçirecek, Enerji Piyasası Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun (EPDK) yetki alanına müdahalesine son vereceğiz.

Enerji yönetiminde şeffaflık ve hesap verilebilirliği artırmak için, ETKB'nin tüm mevzuat değişikliği ve ihale sonuçları ile EPDK'nın tüm Kurul Kararlarını bir hafta içerisinde gerekçeleriyle birlikte yayımlayacağız.

Elektrik, doğalgaz ve akaryakıt piyasalarındaki yoğun tüketici şikayetlerinin tek bir merkezden takibi için bir 'Enerji Tüketici Portalı' kuracağız.

Elektrik dağıtım şirketlerinin denetimiyle ilgili yasal ve kurumsal kapasiteyi güçlendireceğiz.

Yeni nesil enerji teknolojilerine ilişkin Ar-Ge ve inovasyon ekosistemini “enerji teknoloji merkezileri” ile geliştireceğiz.

EPİAŞ’ı ‘bağımsız piyasa işletmecisi’ yapısına kavuşturup yakın coğrafyamızda fiyatları referans alınan “Bölgesel Enerji Borsası” yapacağız.

Buradan anlaşılan mutabakat metnini imzalayan siyasi partilerin iktidara gelmeleri halinde yürümekte olan mevcut sistemin özüne dokunmadan, yeni bir yapılanmaya gitmeden ancak bazı hususlarda güçlendirme ve geliştirmeler yaparak ve ayrıca tüketici şikayetlerini dinleyecek bir Enerji Tüketici Portalı kurmakla yetinecekleridir. Bu girişimlerin bugün ülkemizde yaşanmakta olan elektrik enerjisi pahalılığı, enerji yoksunluğu ve yoksulluğu konularına somut bir çare getiremeyeceği açıktır.

4-Yeni Teknolojilerin Elektrik Enerji Sistemine Entegrasyonu

Raporlarda genellikle hidrojen enerjisi, elektrik depolama teknikleri, dağıtık elektrik sistemleri gibi yeni teknolojilerin destekleneceği ve Türkiye elektrik sistemine entegre edilebilmesi için çalışmaların hızlandırılacağı yer almaktadır.

5-Elektrik Tarifelerinin Nasıl Ucuzlatılacağına İlişkin Öneriler

Bilindiği üzere Türkiye toplumunun en önemli sorunlarından birisi hayat pahalılığı ve bu pahalılık içerisinde enerji için ödenen bedellerin yüksekliğidir. Aile gelirlerine oranla giderleri içerisinde her ay yüksek bir oranda yer alan elektrik giderleri bugün her kesim için bir şikâyet kaynağı ve yoksulluk gerekçesidir. Ayrıca pahalı elektrik kullanan sanayicilerin arttırdığı tüketim maddeleri fiyatları da bu konuyu katmerli hale getirmektedir.

Ancak bu üç raporda da elektriğin nasıl ucuzlatılabileceğine dair somut öneriler sunulmamıştır. CHP raporunda bu konuda birkaç genel husustan bahsedilmekle birlikte genellikle yurttaşlara yardımlar yolu ile (örneğin çiftçilere bedava güneş enerjisi vb) enerji fiyatlarını karşılamakta yardımcı olunacağı yer almaktadır. Öteki iki raporda bu konudan herhangi bir bahis yoktur.

6-Elektrik Ticaretine İlişkin Hususlar

Bilindiği gibi ülkemizde elektrik ticareti; EPİAŞ isimli borsa kuruluşu içerisinde yapılmaktadır. İkili alım satım anlaşmalarının esas alındığı bir sistem çerçevesinde ve gün öncesi ve gün içi marjinal fiyatların belirlenmesi ve “merit order” adı verilen taleple fiyatın kesiştiği noktanın satıcılara uygulandığı ve ayrıca doğalgaz, kömür ve yenilenebilir kaynaklardan elde edilecek elektrik için tepe fiyatların belirlendiği bir sistem ile yapılmaktadır. Elektrik iletim ve dağıtım sistemlerinin bu hizmetleri karşılığı alacakları bedeller EPDK tarafından belirli formüller çerçevesinde belirlenmektedir. EÜAŞ isimli kamu şirketinin ürettiği elektriğin satış fiyatı da EPDK tarafından belirlenmekte ve EÜAŞ elektriği EPİAŞ ticareti içerisinde bir nevi supap olarak kullanılmaktadır. Tüketicilerin elektriğe ödeyecekleri fiyat da EPDK tarafından belirlenmektedir. Bu sistem içerisinde uygulamadan dolayı meydana gelen açıklar kamu tarafından bir şekilde karşılanmaktadır.

EPİAŞ ülkemizin en büyük şirketi olup en büyükler listesinin başındadır. Bu şirketin faaliyetleri sonucunda yurttaşların elektriğe ne kadar ödeyecekleri ortaya çıkmaktadır. Burada yapılan faaliyetler sonrası ortaya çıkan kar bir insan hakkı olan elektrik enerjisinin kullanılması için yurttaştan üreten şirketlere yapılan servet transferidir. Yurttaşlar elektrik kullanmak zorundadırlar dolayısı ile şu veya bu şekilde elektrik satın alıp kullanmak ve bedelini ödemek durumundadırlar. Ve bugün özü EPİAŞ’ta belirtilen bu bedel yurttaşlara çok yüksek olarak gelmektedir. Yurttaşlar ödeme güçlüğü içerisinde.

Koşulların böyle olmasına karşın EPİAŞ’ın şeffaflaştırılması çalışmalarının yapılması ve EPİAŞ’ın daha etkin olması dışında raporlarda bu hususta bir ifade yer almamaktadır.

Bu önemli konunun raporlarda yer almaması bu konuda önümüzdeki dönem iktidara gelecek siyasi kuruluşların bugünkü gidişat dışında bir çözümleri olmadığına işaret etmektedir.

Değerlendirme

Yukarıda önümüzdeki dönem ülke yönetimine talip olan siyasi kuruluşların elektrik enerjisi ile ilgili görüşleri ve iktidara gelmeleri halinde uygulayacakları politika ile yapmayı planladıkları değişiklikler ayrıntılı olarak anlatılmıştır. En ayrıntılı raporu hazırlamış olan CHP kendi başına seçimlere katılmayıp Millet İttifakı adını alan 6 muhalefet partisi ile beraber iktidara talip olmaktadır. Dolayısı ile yakın dönem için Altı Siyasi Parti Mutabakat Metni ile ETKB'nin hazırlamış olduğu Ulusal Planın içeriklerini değerlendirmek daha gerçekçi olacaktır.

Bu iki raporda da bugün uygulanmakta olan enerji politikaları ve çözümlerin önümüzdeki dönemde de devam edeceği görünmektedir. Muhalefet partileri daha şeffaf ve adil olma yönünde gayret edeceklerinin altını çizirken, ETKB mevcut politikanın bir modele bağlı olarak nasıl daha kökleşeceğini anlatmaktadır.

Her iki raporda da elektrik enerjisinin nasıl ucuzlatılabileceğine ilişkin öneriler yoktur. Enerji yoksunluğu ve yoksulluğu raporlarda yer almamaktadır. Ülkemizin enerjide dışa bağımlılığının gerekçesi olan doğalgaz ve ithal kömürün yerine neyin ikame edilerek dışa bağımlılığın azaltılacağına dair raporlarda tek cümle yoktur. Ancak her iki raporda dışa bağımlılığı arttıracak yeni nükleer santrallerin yapılacağı hususu yer almaktadır.

Bu raporlardan anlaşılan yakın gelecekte elektrik enerjisi politikalarında radikal bir değişim veya dönüşümün düşünülmediğidir.

Yurttaşların yararına bir elektrik enerjisi hizmeti sağlanabilmesi için kısa dönemde yapılabileceklere ilişkin önerilerimiz:

1-Elektrik enerjisi kullanımının bir insan hakkı olduğu ilkesi tüm yapılacakların ana ilkesi olmalıdır.

2-Elektrik enerjisinin üretim, iletim ve dağıtımının bir endüstriyel işlem olduğu kabul edilerek mutlaka bir planlama üst kuruluşu kurularak, ülke planlaması ile paralel bir elektrik enerjisi planlaması yapılmalıdır.

3-Planlama kuruluşunun temel hedefi elektrik temin hizmetini kamu hizmetine dönüştürmek ve bu hizmetin kamu eliyle verilmesi olmalıdır. Bunun için mevcut durumun elektrik kesintilerine neden olmadan ve arz güvenliğini tehlikeye atmadan nasıl dönüştürüleceğini ve özel kuruluşlar elinde bulunan elektrik üretim ve dağıtım tesislerinin kamusal mülkiyete dönüştürülmesinin yöntemlerini ilgili kamu kuruluşları, meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin de yer alacağı bir oluşum vasıtası ile yapılmalıdır.

4-Elektrik enerjisi talep planlamasındaki ana hedef elektrik tüketimini arttırmak değil verimli kullanmayı sağlamak olmalıdır ve bu ilkenin hayata geçirilmesi için gerekli regülasyonlar bir an önce çıkarılmalıdır.

5-Elektrik bir piyasa metası olmaktan çıkıp kamu hizmeti niteliği kazanıncaya dek mevcut piyasada fiyat tespiti maliyet bazlı bir sistem vasıtası ile yapılmalıdır.

6- Elektrik hizmetinin tek elden yürütülmesinin temel kuruluşları için planlama çalışmalarına başlanmalıdır.

7-Toplumda elektrik kullanımının bir insan hakkı olduğu ve tüm yurttaşların yararlanabilmesi için verimli ve tasarruflu kullanılmasının şart olduğu hususu ödül ceza yöntemi de dahil olmak üzere hızla hayata geçirilmelidir.

8-Fosil yakıtlardan elektrik üretiminin sera gazı yayılımının ana kaynaklarından biri olduğu gerçeğinden hareket ile fosil yakıtlı santrallerin üretimine planlı olarak son verecek bilimsel çalışmalara hemen başlanmalıdır.

9-Güneş ve rüzgâr enerjisinden elektrik üretiminin artırılması için her türlü tedbir alınmalı, depolama gibi yeni teknolojilerden yararlanılarak güneş ve rüzgâr santralleri çoğaltılmalıdır.

10-EPDK ve EPIAŞ yapılanmaları yeni kuruluşlarla ikame edilmeli, elektriğin kamu hizmeti olarak verilmesine paralel olarak EPIAŞ kapatılmalı ve EPDK yerine de elektriğin kamu hizmeti olması ilkesi ile kurulacak yeni yapı içerisinde işletme kurallarını hazırlayacak,

planlama kuruluşuna yatırım alternatif ve gereklilikleri hakkında öneri geliştirecek bir yapı oluşturulmalıdır.

11- Elektrik üretilecek kaynakların gerçekçi potansiyelinin gelişen teknolojilere göre değerlendirilmesinin yeniden yapılması için yapılanmaya gidilmelidir.

12- Nükleer santraller konusu gündemden tamamen kaldırılmalıdır.

13-Elektrik hizmetinin toplum için çok önemli ve önde gelen bir konu olduğu göz önüne alındığında bu sistemin planlamasından tüketimine kadar olan tüm safhalarında yer alan elektrik mühendislerinin eğitiminin en üst düzeyde olmasını sağlamak üzere eğitim sistemi iyileştirmeleri yapılmalıdır.

Önümüzdeki kısa dönem içerisinde elektrik hizmetinin ana sorunları olan pahalılığın önüne geçilmesi, arz güvenliğinin gerçekçi olarak sağlanması, emre amade olmayan kapasite sorununun giderilmesi, gerçekçi olmayan üretim kapasitelerinin tespiti, elektrik sektöründeki açık gizli teşviklerin kaldırılması gibi temel sorunların çözüm yollarının ancak yukarıdaki konularda atılacak adımlara bağlı olduğu ve bu hususlarda gerçekçi girişimler yapılmadıkça zaten kronik hale gelmiş olan bu sorunların artarak devam edeceği ve pahalı elektriğin yurttaş sırtında yük olmayı sürdüreceği açık olarak görülmektedir.